

Vladimir A. Divković

ZNANSTVENO USKRSNUĆE NIKOLE PLANTIĆA

(U povodu pronalazjenja njegove *Logike* u Južnoj Americi te njezina prispjeća u Hrvatsku)

Potkraj 1974. autor ovih redaka objavio je u hrvatskoj književnoj reviji *Marulić*¹ svoj oveći historiografski tekst pod naslovom »Neobična sudbina Nikole Plantića, hrvatskog misionara i navodnog kralja u Paragvaju«. Tri godine kasnije, točnije u studenome 1977., dobivam iz daleke Argentine fotokopiju rukopisa dotle potpuno u nas nepoznatog Plantićevog djela na latinskom jeziku *Tractatus in Logica Aristotelis interiora*. (Sic!) Djelo je nešto prije otkrio argentinski kroatist Narciso Binayán Carmona² i o svojem nalazu izvijestio u članku »Los primeros croatas en la Argentina« (Prvi Hrvati u Argentini), tiskanom u na-

¹ *Marulić*. Hrvatska književna revija. Izdaje Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, VII (1974), br. 6, str. 24—41. Ispravci tiskarskih pogrešaka nalaze se u broju 3 iz 1975. godine na str. 233.

² Plantića je zapravo prvotno pronašao, kako i Binayán Carmona spremno priznaje, isusovac o. Guillermo Furlong, poznat nadaleko po svojim brojnim i vrsnim djelima iz južnoameričke crkvene i kulturne povijesti. Istražujući godinama tamošnje arhivske i knjižne riznice, posebno one u Argentini, jednom se pregledavajući stare rukopise u već spomenutom samostanu otaca mersedarista u Mendози, namjerio i na djelo *Tractatus in Logica Aristotelis interiora* koje na svojem naslovnom listu nije imalo oznaku pisca. Razgledavši manuskript sa svih strana u želji da riješi problem autorstva, o. Furlong zapazi da se na hrptu ispod sloja knjižne prašine razabiru neka slova. Očistivši to mjesto našao je tamo slijedeći tekst koji je potpuno rješavao ovu zagonetku: »Pa[dre] Nicolás Plantich S. J. ...« i odmah zatim skraćeni naslov djela »... In Logica«. Sam duktus nije izvorno Plantićev, već jednog od njegovih studenata slušača koji se zvao Gregorio Antonio Alvarez de Sosa. Pisanje je završeno 1752.,

šem iseljeničkom časopisu *Studia Croatica* (Hrvatska proučavanja)³ godine 1971. u dvobroju 42—43 na stranicama 122.—124.

Rukopis je posljednja dva stoljeća bio pohranjen u samostanu otaca mercedarista (El Conveto de la Merced) u gradu Mendoza. Sada je pak u rukopisnom odjelu biblioteke velikog samostana sv. Ramona (El Convento grande de san Ramón) u Buenos Airesu, Ulica (calle) Reconquista br. 269.

Naravno da je Carmonin tekst imao velikog odjeka među našom iseljeničkom inteligencijom, pa se ubrzo došlo i na ideju da se Plantićeva *Logica* u cijelosti snimi i pošalje u Hrvatsku. Tako je i učinjeno. Uz asistenciju argentinskog povjesničara hrvatskog porijekla dr. Milana Blazecovicha rukopis je savjesno i pažljivo, list po list, fotografirala señoira Celina Ana Lértora Menoza, profesora filozofije i jedna od rijetkih žena znanstvenika u sadašnjoj Argentini. Uz to, ona je nedugo zatim, 1979. u Buenos Airesu objavila i svoje prilično veliko djelo pod naslovom *La enseñanza de la filosofía en tiempos de la Colonia. Analisis de cursos manuscritos* (Nastava filozofije u kolonijalnim vremenima. Analiza rukopisnih udžbenika). Knjiga ima 382 stranice, a izašla je u izdanju Fundación para la Educación, la Ciencia y la Cultura (Zakalda za odgoj, znanost i kulturu). To njezino djelo spominjem zato što je cijelo peto poglavlje u njemu, od 1977. do 214. stranice, posvećeno našem Nikoli Plantiću, od čega dvije nepune prve stranice sadrže životopisne podatke,⁵ a na ostalim je stranicama analiza njegove *Logike*.

kako je i zabilježeno na posljednjoj stranici. To su, dakle, Plantićeva skripta, ali u ovom slučaju pisana tuđom rukom. Postoje i sad službeni podaci iz onog vremena koji potvrđuju da je Plantić zaista bio profesor logike na jednom tamošnjem filozofskom fakultetu tijekom cijele, već navedene, 1752. godine. O tome ima više na 39. stranici šapirografirane službene publikacije *Indice de Autoridades y Profesores de la Universidad de Córdoba. Volumen I. 1670—1807* (Popis glavarara i profesora Sveučilišta u Kordobi. Svezak I. 1670.—1807.). Cordoba 1968. (To je novija, »mlada«, prekomorska, argentinska Cordoba, za razliku od one starije u Španjolskoj.)

³ *Studia Croatica* zasad je jedini pravi, strogo znanstveni i, uz to, vrlo afirmirani hrvatski časopis u čitavoj Južnoj Americi. Pokrenut je 1960., a izlazi dvaput godišnje, u formatu velike osmine, kao glasilo našeg iseljeničkog Hrvatsko-latinsko-američkog instituta za kulturu (Instituto croata-latinoamericano de cultura) sa sjedištem u Buenos Airesu. Pandan ovim *Studia Croatica* u angloameričkom svijetu jest *Journal of the Croatian Studies*. U onom prvom prilozi se objavljuju samo na španjolskom jeziku, a u ovom drugom isključivo na engleskom.

⁴ Jedan od novijih, a u isto vrijeme i nešto kasnijih prikaza te knjige u argentinskom novinstvu jest i onaj što ga je objavio list *La Prensa* u svojem nedjeljnom broju od 18. siječnja 1981. godine, a kojeg je napisao Jorje L. Garcia Venturini pod naslovom »Los filosofos de la Colonia« (Filozofi iz [nekadašnjih] španjolskih] kolonija«. Tekst nije osobito velik, ali ga ovdje ipak navodim zato što se njegov autor potrudio da poimenično nabroji sve filozofe koje je obradila C. A. Lértora Mendoza i među njima našeg Nikolu Plantića. Plantić je u tom članku peti po redu.

⁵ Ugledna autorica za svoje je životopisne podatke o Plantiću (Datos biograficos) upotrijebila samo dva izvora: članak Nikole Horvata iz 1856. godine, iako ga ne spominje, i XXII. svezak vrlo glasovitog Biografskog leksikona carevine Austrije (*Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreichs*) Constantina von Wurzbacha. Taj XXII. svezak izdan je u Beču 1870. Što se tiče prvog izvora, dirljiv osjećaj može obuzeti svakog našeg čovjeka kad u argentinskom znanstvenom djelu na španjolskom jeziku vidi citirano u hrvatskom originalu i kurzivom (bez potrebnih dijakritičkih znakova, doduše) slijedeće bibliografske podatke: »... Zagrebacki Katolički List, Broj 27, Tecaj VII. — U Subotu, 5. Sbranja 1856...« Ono »Sbranja« prepisivačka je ili tis-

Dugo su se naši u Argentini odlučivali kojoj od postojećih hrvatskih kulturnih institucija da se pošalje ovaj dragocjeni unikat. Na kraju je prevladalo mišljenje da to bude Hrvatska provincija Družbe Isusove koja, bez svake sumnje, ima na njega najveće pravo. Njezinom je, naime, redu Nikola Plantić pripadao, taj red dao mu je visoku izobrazbu, poslao ga tamo u misije i tako neizravno omogućio da taj naš čovjek postane, ako ne baš utemeljitelj, a ono bar jedan od prvih ozbiljnih poslenika na razvijanju tada još mlade argentinske filozofije. Osim toga, hrvatski isusovci svakako će s većim pijetetom znati čuvati i sačuvati rukopisno djelo svojega proslavljenog starijeg subrata od bilo koje svjetovne ustanove gdje kult starine mora još dosta čekati da bi došao do onog visokog stupnja koji, osobito u crkveno-povijesnom području ima za sobom višestoljetnu, a katkad i tisućljetnu tradiciju.

Još ću na kraju spomenuti da zaslužni o. Furlong govori o našem isusovcu u nekoliko svojih djela, a najviše i najboljim riječima u ova dva: *Nacimiento y desarrollo de la filosofía en el Río de la Plata 1536—1810* (Postanak i razvoj filozofije u [potkraljevstvu] Rio de la Plata od 1536. do 1810.), izašlom u Buenos Airesu, ne zna se točno kad jer nema označene godine izdanja, ali najvjerojatnije između 1935. i 1975. O Plantiću govori na stranicama 149.—151. Drugo Furlongovo djelo u kojemu također govori o Plantiću jest *Historia del Colegio del Salvador y de sus irradiaciones culturales y espirituales en la ciudad de Buenos Aires* (Povijest kolegija sv. Spasitelj i njegovih kulturnih i duhovnih zračenja u gradu Buenos Airesu) objavljenom također u Buenos Airesu godine 1944. na 296 stranica.

Osim toga, o Plantiću pišu i neki drugi, stariji i mlađi, njemački i južnoamerički povijesničari. To će biti predmet nove, znatno dopunjene Plantićeve *Bibliografije* na kojoj autor ovih redaka već uveliko radi.

karska pogreška i može značiti samo »srpnja«. Nije isključeno da je C. A. Lértora Mendoza samo kod Wurzbacha našla citiran taj Horvatov članak. Inače bi, navodeći ga, bila svakako mnogo pedantnija kao što je i u svemu drugom.